

A FIATALOK TÁRSADALMI BEILLESZKEDÉSÉT TÁMOGATÓ HOLLAND DECENTRALIZÁLT ISKOLARENDSZER JELLEMZŐI

Hollandia mind a tudományos életben, mind a média nyilvánossága előtt nyíltan deklarálja, hogy oktatása pedagógiailag megalapozott és magas színvonalú. A lakosság közel egynegyede részt vesz valamilyen oktatási programban. Az oktatásból kilépők egyharmada bachelor szintű diplomát szerez. Mindezek ellenére az oktatásirányítás mégis úgy véli – hasonlóan, mint Magyarországon¹ – hogy az elkövetkező években számos fejlesztést kell végrehajtaniuk az oktatás minőségének javítása érdekében, elsősorban azért, hogy minden fiatal számára egyenlő esélyt tudjanak nyújtani a társadalomba való beilleszkedés és a személyes életvitelben való boldogulás szempontjából. A legfennegetőbb probléma jelenleg Hollandiában az oktatás terén az egyre növekvő tanárhiány az intézményes oktatás teljes vertikumában, az általános iskolától az egyetemig, felnőttképzésig bezárólag.

A következőkben a tanulmány rávilágít arra, hogy egy tudatos, oktatáspolitikai szinten kezdeményezett közoktatási megújulás milyen konkrét eredményeket hozhat az iskolákban.

Hollandiában a négy éven aluli gyermekek számára nincs hivatalos oktatási, nevelési vagy gyermekmegőrző intézmény – az óvoda, mint önálló intézmény teljes mértékben hiányzik. A tankötelezettségi-kor öt év, de a gyermekek nagy része már négy éves korban megkezdheti iskolai tanulmányait. Hollandiában az általános iskolai oktatáson a 4–12 éves gyermekek intézményes oktatását értik, mely magába foglalja az alapfokú oktatáson túl a speciális ellátást igénylő gyermekek oktatását, beleértve egyrészt a tehetséges, másrészt a speciális fejlesztésre szoruló gyermekek oktatását, a tanulási és magatartási nehézségekkel küzdő gyermekek oktatását, valamint a részképesség zavarral küzdő gyermekek oktatását. A holland alapfokú oktatás alapvető irányelve, hogy a tanterveknek a gyermek igényeire, a gyermek sajátosságaira kell épülniük, így a tananyagot is a gyermekhez kell igazodnia. Általános elvként megfogalmazta a kormány az iskolák autonómiáját, a központi szabályozás csökkentését. Ez azt is jelenti, hogy az iskolák szabadon gazdálkodnak a költségvetési keretükön belül, így maguk választják ki a megfelelő összetételű tantestületet, de maguk döntenek például abban is, hogy az IKT lehetőségeit hogyan használják ki. A költségvetésükben nem különülnek el a személyi és a fenntar-

---

¹ Kozma Gábor: Innovatív környezet? A nevelés tudományos lehetőségeiről és társadalmi ellehetetlenüléseiről. In: *Deliberationes*. III. évfolyam 1. sz. 73–81.

tási költségek, ezt is az iskola közössége dönti el, hogy az adott kereten belül például újabb tanítót alkalmaznak-e, vagy inkább új oktatási anyagokat, felszereléseket vásárolnak. Ehhez a szellemi és anyagi tekintetben vett iskolai függetlenséghez hozzátartozik az is, hogy minden iskola nyíltan kimondja, hogy milyen életszemléletet képvisel, hogy keresztény vagy nem keresztény elvekre épít. Ugyanakkor ezzel a szabadsággal nagyobb felelősség is nehezedik az iskolára, hogy a vállalt célkitűzéseiket valóban meg tudják valósítani. Ezzel párhuzamosan megnőtt a szerepe a helyi önkormányzatoknak és az iskolatanácsoknak is, melynek tagjai az iskola vezetése és a szülők delegáltjai – egyenlő-egyenlő arányban. A decentralizálás következménye, hogy az iskolai innováció sem a kormány felől indul ki, hanem az iskolák kezdeményezik azt saját nevelésfilozófiájuk szerint.

Hollandia oktatására jellemző, hogy a legtöbb általános iskola valamilyen speciális nevelésfilozófiára építi pedagógiai programját, elsősorban a klasszikusnak tekinthető reformpedagógiai koncepciókra, pl. Montessori-pedagógia, Pestalozzi-pedagógia, Dalton Plan és Jena Plan pedagógia. Ezeknek az iskoláknak a nagyobbik része állami közoktatási intézmény, de számos speciális iskola szintén ezeken a nevelési koncepciókon – nevelésfilozófián alapul. A Montessori-módszer elsősorban az állami és a katolikus iskolákban terjedt el, a Jena Plan pedig inkább a református intézményekben.²

Az oktatásirányítást és az iskolát is segíti, hogy minden gyermeket egy oktatási azonosító szám szerint tartanak nyilván, melynek segítségével végig követhetik a gyermek egész iskolai pályafutását. A finanszírozás is a nyilvántartási szám alapján történik. Ezzel a bürokratikusnak tűnő módszerrel könnyen megelőzhető, hogy egy gyermek egyszerűen eltűnjön az iskola útvesztőjében, vagy rossz esetben idő előtt iskolaelhagyóvá váljon.

Az iskolák mellett hozzávetőlegesen 3500 ún. gyermekgondozási vagy gyermekfelügyeleti intézmény működik, mely egyrészt a négy éven aluliakról gondoskodik, másrészt pedig a 4–12 éves gyermekek iskolán kívül töltött idejében – iskola előtt, után és iskola szünetekben – foglalkoztatja a gyermeket, amennyiben ezt a szülők igénylik. Szervezetten megoldja az állam a nem intézményes gyermekfelügyelet is, ugyanis, ha a szülő gyermekfelügyelőként regisztráltatja magát, és saját gyermekein felül négy gyermek felügyeletét vállalja, ezért a tevékenységért az államtól támogatást kap. Gyermekfelügyeleten azonban nem csupán a gyermek megőrzését értik, hanem mellette a motorikus és a kognitív fejlesztést is, illetve a megfelelő és kényelmes tanulási környezet biztosítását.

Mindezt a lehetőséget kiegészítik a játszóházak, melyek 12–15 fős csoportokkal működnek. Minden játszóház a saját lehetősége és önálló elképzelései szerint alakítja ki a programját, a napirendjét, ahova napi két-három órára vihetik a szülők a 2–4 éves

---

2 Blaauwendraat, Evert: Református nevelés – áldás a gyermeknek és a társadalomnak. In: *Magyar Református Nevelés*, XI. évfolyam 4. sz. 24–30.

gyermeküket. Ezeknek a feladata a felügyeleten túl elsősorban a motorikus fejlesztés és a társas-érzelmi nevelés, a közösségi élethez való szoktatás.

Nagy gondot fordítanak a fogyatékkal élő gyermekek átlagos iskolába történő integrálására. Céljuk, hogy minden gyermek, akadályozottságától függetlenül, kirekesztés nélkül társaival együttműködve, a pillanatnyi saját fejlettségi szintjén egy közös tárggyal és tárgyon tudjon játszani, tanulni, dolgozni.³ Mindez nem jelenti azt, hogy minden tevékenység egy adott osztálytermi keretek között zajlik. Normál iskolai keretek között ugyan, de külön teremben 6–8 gyermekkel szükség esetén akár három tanár foglalkozik, azonban nagyon figyelnek arra, hogy ezek a gyermekek a hétköznapi önellátás feladatait ép társaik között tanulják meg, hogy a társadalomba való beilleszkedésük később zavartalan legyen. Fontos hangsúlyozni, hogy az integráción, inkluzív nevelésen nem azt értik, hogy egy nagy létszámú osztályba beültetik a tanulási problémával küzdő gyermeket, hanem pontosan az ellenkezőjét, hogy gyakorlatilag a nap nagyobbik részében 2-3 gyermek jut egy tanárra, és azoknál a feladatoknál, eseményeknél kerülnek ép társaik közösségébe, ahol társas együttlét alapvető szabályait, a társas együttlét örömeit élhetik át. Tisztán látnunk kell, hogy a holland általános iskola alapvető feladatának tekinti a társas viselkedés, a társadalmi beilleszkedés normáinak elsajátíttatását, ennek a folyamatnak a megkönnyítését, így ezekben az iskolákban sokkal gyakoribbak a különböző projektek, tanításművészeti darabok (Lehrkunst⁴), melyekben minden gyermek megtalálhatja a számára optimális feladatot, amely egyéni fejlődésére a legnagyobb hatással van. Erre a feladatra külön anyagi támogatást kap az iskola, amelyről az iskola vezetőtestülete dönt, hogy milyen formában, hogyan fordítja azt a rászoruló gyermekekre.

A hazai pedagógiai terminológia szerint a holland oktatás elsősorban a szociális integráció feltételeit valósítja meg, de bizonyos területeken lehetőség nyílik a funkcionális integrációra is.⁵ A holland iskolák a gyakorlatban megvalósítják az inkluzív iskolai oktatás és nevelés feltételeit. Az intézmények mind infrastruktúrájukban, mind felszereltségükben, mind financiálisan alkalmasak a feladatra, a pedagógusok pedig széleskörű módszertani kultúrájuk segítségével az egyéni differenciálás segítségével elősegítik az egyes gyermekek egyéni kibontakozásának lehetőségét.

Az iskolák zöme teljesen nyitott a szülők előtt, a szülők a tanítás alatt is az iskolaépületben tartózkodhatnak. Az iskolák általában kialakítanak néhány személynek alkalmas társas sarkokat, és ezekben a lelkesebb és idejüket rááldozó szülők egyéni segítséget nyújthatnak a rászoruló gyermekeknek. Ilyenkor a szülőnek azt a feladatot kell végezniük, melyet a tanító meghatároz számukra, nem lehet a saját gyermeküket támogatni, vagy a számára éppen szimpatikus gyermeket foglalkoztatni. Tulajdonképpen teljesen

3 Réthy Endréné: Integrációs törekvések Európában – Az ép és sérült (fogyatékos) gyermekek együttnevelésének elmélete és gyakorlata. In: *Szociális Munka* 12. évfolyam 1. sz. 9–22.

4 Lásd részletesen: Mikonya György: *A tanításművészet módszere*. Budapest, 2005, Gondolat.

5 Csányi Yvonne: Az együttnevelés fontosabb tényezői, feltételei. In: Csányi Yvonne, szerk. *Látássérült gyermekek integrált oktatása-nevelése*. Budapest, 2001, ELTE BGGYTF.

úgy kell felfognia a szülőnek a feladatot, mint azt az iskola bármely másik alkalmazottjának, hiszen az ilyen segítő szülők továbbképzésére az állam külön anyagi forrásokat biztosít.⁶

Gyakran előfordul, hogy a szülők délutáni gyermekfelügyeletet vállalnak, hogy tehermentesítsék a tanítót, aki ily módon más hasznos pedagógiai munkát végezhet. Ugyanígy nem ritka, hogy a szülők bejönnek az iskolába, amikor a kisgyermek a testnevelés foglalkozásra készülnek, és segítenek az átöltöztetésnél.

A hollandiai tanulmányutak során (Amersfoort, Amsterdam, Arnhem, Ede, Emmen, Gouda, Groningen, Leeuwarden, Leiden, Rotterdam, Sommelsdijk, Utrecht, Vianen) szinte mindegyik iskolában személyesen megtapasztalhattuk, hogy a szülők milyen lelkiismeretesen és odaadóan foglalkoznak gyermekük éppen rászoruló osztálytársával.

A holland számítások szerint a másfél millió általános iskolás gyermek közül 300 ezer valamilyen szempontból hátrányos helyzetűnek tekinthető az oktatásügyben, akiknek megkülönböztetett fejlesztésben kell részesülniük. Ide sorolandó a kisebb és súlyosabb mértékű testi és szellemi fogyatékoság, a részképesség-zavar és a család szociális helyzetéből eredő hátrány is. Az iskolák finanszírozása is úgy történik, hogy ennek a 300 ezer gyermeknek szükség esetén az egyéni foglalkoztatását is meg kell tudni oldaniuk az iskolai foglalkozások keretén belül.

Hollandia az ingyenes általános iskola mellett létrehozta a közösségi iskolák hálózatát, amelynek célja, hogy tágabb teret nyújtson a diákok fejlődéséhez. A közösségi iskolák általában az általános iskolák szomszédságában működnek, ahol különböző egészségügyi, sport és kulturális szolgáltatásokat nyújtanak, melyek hozzájárulnak a gyermekek harmonikus fejlődéséhez. Ezek száma országos szinten jelenleg meghaladja az ezret. A közösségi iskolák alapítását szorgalmazza a kormány, hogy ezzel is megpróbálják megelőzni a hátrányos helyzet, ill. a tanulási és viselkedési zavarok kialakulását, valamint az iskolából való lemorzsolódást. Ezek a közösségi iskolák abból a szempontból is kiváló lehetőséget nyújtanak a gyermekek számára, hogy érdekes, a gyermekek számára vonzó programokat nyújtanak, így jól elkerülhető, hogy a gyermekek a szabadidejüket az utcán töltsék.

Az oktatási kormányzatnak mindezekkel az a célja, hogy a tág teret nyújtó szabályozással és a változatos intézményrendszerrel alkalmazkodjon a gyermekek szükségleteihez és a szülők elvárásaihoz, valamint célként tűzte ki azt is, hogy szűnjön meg hivatalosan a rendes/átlagos iskola és a speciális iskola közötti megkülönböztetés, amiben a holland oktatás rendszerszemléletű fejlesztési törekvése nyilvánul meg.⁷

Ezektől az intézkedésektől azt várja mind az oktatásirányítás, mind pedig a szülők, hogy az iskolák a tevékenységüket a valós szükségletekre építsék. Azzal, hogy az általános iskolában bent van a néhány fős speciális ellátásban részesülő csoport, meg-

6 Jan de Haan: A keresztény iskola és a szülők. In: Györgyiné Koncz Judit: *Kompetencia – fejlesztés – érték*. Budapest, 2008, Károli Egyetemi Kiadó, 189–192.

7 Kozma Gábor: *Minőség és hatékonyság a pedagógusok továbbképzésében*. Esztergomi Forrásközpont Sorozat. XI. Budapest, 2008, Szent István Társulat.

valósítják azt, hogy a gyermek a számára legkedvezőbb oktatási körülményeket kapja, ugyanakkor a közösségi rendezvényeken, énekkórán, testnevelés órán, technika órán, az óráközi szünetekben, valamint a szabadidőben a gyermek csatlakozik az életkorának megfelelő csoporthoz vagy az iskola teljes közösségéhez. Mivel Hollandiában alapvetően kis iskolák működnek, zömében összevont osztályokkal, ezért sokkal több az egész iskolát megmozgató közösségi esemény, mint a magyar iskolákban, különösen igaz ez az egyházi intézményekre.

Az általános iskolák saját maguk dönthetnek belső szervezeti felépítésükről, ennek köszönhetően az osztályokban akár több korcsoport is megjelenhet, azonban az életkor szerinti osztálybeosztás az általános, kevés az az iskola, ahol képesség alapján szervezett osztályokat találunk. Hollandiában nagyon sok kislétszámú iskola működik, ahol három összevont csoportba tömörítik a gyermekeket. Általában az 1–3., a 4–6. és a 7–8. osztályos csoport alkotja a tanulóközösséget. A tanítóképző intézmények ennek a korcsoport beosztásnak megfelelően lehetőséget nyújtanak hallgatóiknak, hogy a képzés utolsó részében a három korcsoport valamelyikére specializálódjanak.⁸

Az iskolai munka segítésére iskolai tanácsadó szolgáltatók (School Advisory Services) széles intézményrendszere épült ki Hollandiában, melyek elsősorban az új reformok, innovációs folyamatok bevezetésében segítik az iskolákat, emellett bármely felmerülő problémában segítségére vannak az oktatási intézményeknek. Erre az iskolák külön költségvetési keretet kapnak, amely azonban nem kizárólagosan elkülönített összeg. A tanácsadó szolgáltatók piaci alapon működnek, így garantáltan magas szintű, a gyakorlatban hasznosítható pedagógiai segítséget nyújtanak. Ez a szolgáltatás kiterjed egyrészt az oktatási anyagok fejlesztésére, népszerűsítésére, de személyes szaktanácsadói hálózatot is működtetnek.

A magán fenntartású oktatásra Hollandiában ugyanazok a törvényi szabályozások irányadóak, mint az állami oktatásra, finanszírozásuk egyforma, amennyiben az előírt feltételeknek megfelelnek. A feltételek teljesülése esetén bármely jogi személy saját világnézete és nevelésfilozófiája alapján alapíthat iskolát, és megszervezheti a tanítást. A magániskolákat magán személyek hozhatják létre, az iskolaszék az a fórum, mely képviseli a fenntartót. Bár vannak felekezethez nem kötődő magániskolák, a többségük azonban felekezeti jellegű. A legtöbbje római katolikus és protestáns, de többek között vannak muszlim, hindu és zsidó iskolák is. Az általános iskolák 2/3-a magán intézményként működik Hollandiában. Különösen figyelemre méltó ez az arány annak tükrében, hogy a 2004-es becslések⁹ alapján a vallási megoszlás a következőképpen alakul:

Római katolikus kb. 30–35 %

Holland Református Egyház kb. 10–15 %

Szabad Református Egyház és Muszlim Egyház kb. 6–8 %

---

⁸ Blaauwendraat, Evert: A klasszikus oktatástól a személyre szabott oktatásig. Az oktatás és képzés megújulása Hollandiában. In: Kopp Erika, szerk.: *A pedagógusképzés megújítása*. Budapest, 2006, Gondolat, 18–36.

⁹ http://english.minocw.nl/documenten/en_2006_2007.pdf.2011.03.20.

Más egyházak és ideológiai csoportok kb. 8–10 %

Nem tartja magát egyik felekezethez sem tartozónak a lakosság több mint 40 %-a. Ehhez az eloszláshoz képest igen magas mégis a felekezeti identitáshoz köthető iskolák száma.

A holland iskolarendszer sokszínűségét jelzi, hogy vannak olyan iskolák, melyeket az úgynevezett utazó gyermekeknek szerveznek. Ez a mobil iskola csupán abban tér el a normál iskolától, hogy hol és hogyan működik. Ilyen mobil iskolát szerveznek például a cirkuszi művészek 3 és 7 év közötti gyermekei számára. A munkaerő mobilitás egy alapvető követelmény Hollandiában. Ennek érdekében lehetőségük nyílik a szülőknek, hogy akár néhány hétre, vagy néhány hónapra az adott település mobil iskolájába jársák gyermeküket, így a család együtt tud maradni, és a gyermek sem érzi hátrányát a szülő idegen helyen történő munkavállalásának.

Hasonlóan különleges szolgáltatást nyújtanak azok az iskolák, melyek nemzetközi vagy nemzeti iskolák, melyek a nem holland származású gyermekek számára létesülnek. A népszámlálási adatok alapján 2007-ben a teljes holland lakosság arányához viszonyítva 20 % az etnikai kisebbség, melyből 1,6 millió első generációs, 1,54 millió pedig második generációs nemzeti kisebbség.¹⁰ Hollandiában az etnikai sokszínűség miatt prevenciós jelleggel hozták létre a kora gyermekkori otthoni programokat, melyekkel megelőzni igyekeznek azokat a hátrányokat, melyek egyrészt az idegen identitásból, másrészt a szülők alacsony iskolázottságából fakadnak. Ez mintegy előkészítő ahhoz, hogy a gyermek be tudjon illeszkedni a holland általános iskolába. Példaként érdemes megemlíteni két ilyen speciális programot a számos egyéb közül.

A Kaleidoscope programot arra tervezték, hogy javítsa a magyar óvodának megfelelő játszócsoportok, valamint az általános iskola első négy évének eredményességét, összpontosítva a szakmai fejlesztésre és a speciális képzésekre. A Pyramid egy olyan komprehenzív program, mely 3–6 éves gyermekeknek készült. A gyermek fejlesztésének főbb területeit fogja össze úgy, hogy különböző témákat és tárgyakat használ fel, melyek összekötik az egyes fejlesztési területeket. Ennek a két módszernek a céljai a kora-gyermekkori nevelésben a következők:

- növelni a célcsoporthoz tartozó gyermekek számát, akik élvezik az óvodának megfelelő intézmény által nyújtott lehetőségeket,
- javítani az iskola-előkészítő ellátás minőségét és tartalmát,
- kiküszöbölni az oktatási hátrányokat a célcsoport tanulói között,
- együttműködésre ösztönözni a különböző korcsoporttal foglalkozó intézményeket, elősegítve ezáltal a gyermekek folyamatos fejlődési vonalát,
- növelni a szülők bevonását és támogatását az oktatásba.

A fentiekből látszik, hogy a holland iskolarendszer sokszínűsége és kiterjedt intézményhálózata révén általánosságban mindazzal a jellemzővel rendelkezik, melyek egyébként a magyar és nemzetközi pedagógiai szakirodalom szerint általában az al-

¹⁰ Uo.

ternatív iskolák sajátosságai lennének. Ennek tulajdonítható, hogy Hollandiában már nincsenek kifejezetten alternatív iskolák, mert a nagy önállóságot és függetlenséget élvező iskolák igyekeznek mind a gyermek szükségleteinek, mind a szülők elvárásainak maximálisan megfelelő, eredményesen és hatékonyan munkálkodó oktatási-nevelési intézményként működni.

IRODALOM

Blaauwendraat, Evert: A klasszikus oktatástól a személyre szabott oktatásig. Az oktatás és képzés megújulása Hollandiában. In Kopp Erika (szerk.) *A pedagógusképzés megújítása*. Budapest, 2006, Gondolat, 18–36.

Blaauwendraat, Evert: Református nevelés – áldás a gyermeknek és a társadalomnak. In: *Magyar Református Nevelés*, XI. évfolyam 4. sz. 24–30.

Csányi Yvonne: Az együttnevelés fontosabb tényezői, feltételei. In Csányi Yvonne (szerk.) *Látássérült gyermekek integrált oktatása-nevelése*. Budapest, 2001, ELTE BGGYTF.

Jan de Haan: A keresztény iskola és a szülők. In Györgyiné Koncz Judit: *Kompetencia – fejlesztés – érték*. Budapest, 2008, Károli Egyetemi Kiadó, 189–192.

Kozma Gábor: Innovatív környezet? A nevelés tudományos lehetőségeiről és társadalmi ellehetetlenüléseiről. In: *Deliberationes*. III. évfolyam 1. sz. 73–81.

Kozma Gábor: *Minőség és hatékonyság a pedagógusok továbbképzésében*. Esztergomi Forrásközpont Sorozat XI. Budapest, 2008, Szent István Társulat.

Mikonya György: *A tanításművészet módszere*. Budapest, 2005, Gondolat.

Réthy Endréné: Integrációs törekvések Európában – Az ép és sérült (fogyatékos) gyermekek együttnevelésének elmélete és gyakorlata. In: *Szociális Munka* 12. évfolyam 1. sz. 9–22.

http://english.minocw.nl/documenten/en_2006_2007.pdf. 2011.03.20.

Györgyiné Dr. habil. Koncz Judit
oktatási igazgató, főiskolai tanár, GFHF